

บทคัดย่อ

เอกสารวิจัยฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่า กระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศไทยมีผลผูกพันให้ประเทศต้องสร้างขอบข่ายความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศ และยึดนโยบายเสรีนิยมทางการค้า (Liberalize International Trade) เพื่อเพิ่มช่องในการเข้าถึงตลาดทางการค้า และความร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและการลงทุน และมีพันธะกรณีในการพัฒนาการเปิดเสรีการค้า สาขาธุรกิจค้าปลีก

เมื่อประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจขั้นรุนแรงในปี พ.ศ. 2540 ทำให้ประเทศไทยต้องพึ่งพิงทุนต่างชาติเรื่อยมาอีกทั้งผลพวงของนโยบายและมาตรการส่งเสริมของรัฐที่ผ่านมา ประกอบกับมีความได้เปรียบทางเศรษฐกิจของกลุ่มทุนต่างชาติ กลุ่มทุนต่างชาติเหล่านี้จึงประสบโอกาสเข้ามาประกอบกิจการและลงทุนในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการลงทุนอย่างมหาศาลในสาขาธุรกิจค้าปลีก ส่งผลให้กิจการค้าปลีกดั้งเดิมต้องล้มเลิกกิจการที่ได้ประกอบกันมานับชั่วอายุคน

นอกเหนือจากผลกระทบที่มีต่อร้านค้าปลีกดั้งเดิมแล้ว เอกสารวิจัยฉบับนี้ยังได้แสดงให้เห็นถึงผลกระทบทางสังคมของการรับนโยบายการเปิดเสรีทางการค้า (ธุรกิจค้าปลีก) ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชน อันเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนในระยะยาว ผลการวิจัยบ่งชี้ว่าการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปลูกปั่น มิได้เกิดขึ้นตามความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และมีพยานหลักฐานที่ยืนยันได้ว่า สิทธิของชุมชนที่จะเลือกวิถีชีวิตที่เหมาะสม และความสุขทางสังคมที่ยั่งยืน ได้ถูกทำลายไปเพราะการยอมรับให้กระบวนการค้าปลีกเข้าแทรกซึมวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อประโยชน์ทางการค้า และการหากำไรอย่างปราศจากข้อจำกัด

การศึกษาเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ อาทิ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า มีการใช้มาตรการทางกฎหมายในลักษณะของการกำหนดรายละเอียดปลีกย่อยทางอ้อม ในการป้องกันผลกระทบของธุรกิจค้าปลีกขนาดใหญ่ที่มีต่อร้านค้าดั้งเดิมท้องถิ่น เช่น การจัดระเบียบการจราจร การจัดระเบียบพื้นที่ตั้ง หรือมาตรการเพื่อความปลอดภัย เป็นต้น

งานวิจัยนี้พบว่ามาตรการทางกฎหมาย มิได้เป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญในการปกป้องร้านค้าดั้งเดิมท้องถิ่น แต่ปัจจัยที่ทำให้ธุรกิจค้าปลีกขนาดใหญ่ไม่สามารถกลืนกินร้านค้าปลีกดั้งเดิมท้องถิ่นหรือร้านค้ากลุ่มทุนชาติ ได้แก่ “การสร้างจิตสำนึกร่วมกัน” ของปัจเจกชน ชุมชนและสังคมให้ตระหนักถึงคุณค่าในความดีของการมีอยู่ของร้านค้าปลีกดั้งเดิมท้องถิ่น ซึ่งเปรียบได้กับ “กระดูกสันหลังของเศรษฐกิจชุมชน” และถือเป็นการมองความหลากหลายในการประกอบอาชีพของคนท้องถิ่น โดยยึดโยงกับกระบวนทัศน์เรื่องการพัฒนาที่สมดุลอย่างยั่งยืนอันมีสิทธิมนุษยชนควบคู่กับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาประเทศ

ผู้วิจัยเสนอว่าควรมีการทบทวนการอนุญาตขยายตัวของร้านค้าปลีกสมัยใหม่ไว้เป็นการชั่วคราวก่อนและรัฐต้องพิจารณาถึงความเปราะบางของชุมชน โดยรัฐต้องปกป้องรักษาสีทธิมนุษยชนควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศไทยควรวางอยู่บนกรอบความคิดเรื่องโอกาสของชุมชนใน “การพัฒนาอย่างยั่งยืน”(Sustainable Development) ตามที่ได้กำหนดอยู่ในแผนพัฒนาประเทศและแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ควรสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคประชาชน ในการขับเคลื่อนนโยบายไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยก่อนที่จะดำเนินมาตรการในทางปฏิบัติใดๆ ภาครัฐควรจำกัดการขยายตัวของร้านค้าปลีกสมัยใหม่ไว้เป็นการชั่วคราวก่อน จนกว่าจะแน่ใจว่า รัฐมีกลไกคุ้มครองที่พร้อมเพรียงแล้ว